

BİR BİLİMSEL TOPLANTI İZLENİMİ

I. İzmir Colloquium: "Die Westdeutsche Literatur (1945-1985) und ihre Rezeption in der Türkei? 30.4.-2.5.1985

Zeki Cemil ARDA*

Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nin kuruluşunun 10. yılı nedeniyle Federal Almanya Cumhuriyeti İzmir Başkonsolosluğu'nun işbirliği, İzmir Alman Kültür Enstitüsü'nün de katkılarıyla düzenlenmiş olan "I. İzmir Kollokyumunda, " 1945-1985 yılları arasında "Batı Almanya Edebiyatı ve Bunun Türkiye'deki Algılanışı" başlıklı çerçeve programına, Ankara, Hacettepe, İstanbul, Marmara, Boğaziçi, Konya Selçuk, Bursa Uludağ, Eskişehir Anadolu ve İzmir Ege, 9 Eylül Üniversitelerinden çok sayıda Germanist katıldı. Prof. Dr. Şara Sayın'ın konuşmasında, Türkiye'de Almanca olarak Alman Edebiyatı eserlerinin pek az okunduğuna, ancak çeviriler yoluyla pek çok okurun Almanca konuşulan ülkelerin edebiyat ürünlerini tanıdıklarını vurgulamasından sonra, istatistiki bilgilerle, hangi yıllarda hangi yazarların eserlerinin Türkçeye kazandırıldığı belirtildi. Doç. Dr. Nilüfer Kuruyazıcı'nın Heinrich Böll'ün eserlerinin Türkiye'deki durumunu inceleyen konuşmasında, yazarın gene tercüme edilen eserlerinden daha çok tanındığını, bu yüzden çevirmenin bir edebi eserin algılanışındaki rolünün çok önemli olduğu belirtildi.

Bu konulara ertesi günkü oturumlarda Dr. Armağan Ethemoglu da değinerek, aslında Türk ve Alman kültürlerinin arasında çok büyük farklılıkların bulunmasından dolayı resepsiyon konusunda önemli bir şey olamayacağını vurgulamasını, Dr. Nuran Özyer'in Alman Edebiyatının ders aracı olarak Filolojilerde kullanılmasını ve Türk öğrencilerinin yazarlar ve eserleriyle ilgili eğilimlerini istatistik verilerle dile getirişi izledi. Gerek Dr. Kasım Eğit gerekse Dr. Şerife Doğan'ın bildirimleri Kollokyuma spesifik oluşumlarıyla renk kattıysa da, tartışma yapılacak bir ortam ortaya koyamadı. Dr. Zehra İpşiroğlu Berthold Brecht'le ilgili görüşlerini dile getiren ve izleyenlerce zaman zaman tepkilere yol açan açıklamalarında her ne kadar "resepsiyon" kavramı içeriğine girebildi ise de, bilimsel açıdan doyurucu olmadı. Ayrıca Berthold Brecht'in Batı Almanya Edebiyatı kapsamı altına alınıp alınamayacağı da ayrı bir sorun oldu.

* *Anadolu Univ. Eğitim Fakültesi Alman Dili Eğitimi Anabilim Dalı*

Prof. Dr. Gürsel Aytac, Alman Edebiyatının günümüz Türk yazarları üzerine etkisini irdeleyen bildirisinde, resepsiyonun güçlüklerine değindi. Bunların daha çok "savaş" ve "savaşa karşı" oluş kavramlarında her iki milletin mentalitelerinden ve kültürel yapılarından kaynaklandığı, ekonomik statülerdeki farklılıkların yansırı, dini görüşlerden doğan ayrıcalıklar ve içerik yabancılığının neden olduğu zorlukların resepsiyonda büyük rol oynadığı belirtildi. Alman Edebiyatındaki eğilimlerin (!) daha çok da Goethe, Novalis, Hölderlin, Thomas Mann ve Hermann Hesse gibi 45 öncesi şair ve yazarların çağımız Türk edebiyatçılara etki ettiğini dile getiren Prof. Aytac'ın, Haldun Taner'den bu konuda "tutum bildiren bir cevap alamayışı da aslında "gereken cevap" olarak nitelenmelidir. Heinz L. Arnold'un 1945'den bugüne Alman Edebiyatını ustaca özetleyerek sunuşundan, özellikle Jean Paul Sartre'nin existansiyalizminin etkisinin benimsendiği, her ne kadar önemli genç yazarlar yetişmiş ve eserler verilmişse de, bunların dünya çapında etkinlik yapacak bir Batı Almanya Edebi Ekolünden sayılamayacağı ortaya çıktı. Kanımızca Federal Almanya yazarları daha çok kendi ülkelerinin iç sorunlarını irdeleyen eserler verdiklerinden dışa açılmamış ve evrensel nitelikli parlak eserler verememiştir. Ama bunların yanı sıra Almanca eser veren Avusturya ve İsviçreli yazarlar evrensel özellik taşıyan içerikler ve edebiyata yeni formlar getirerek çağımız dünya edebiyatında haklı bir yer almışlardır.

Görülüyorki Federal Almanya yazarlarından bir kaçı dışında diğerlerinin ülkemizdeki algılanışı beklendiği gibi yaygın değildir. Almanya ve Almanlar kendileri en geniş çerçevesi içinde edebiyatın konusu olmuşlardır. Özellikle II. Dünya Savaşının Almanya'sı ve Almanları galip devletlerin yazını ustalarınca eserlerinde büyük bir titizlikle irdelenmiş ve bütün dünya dillerine çevrilmiştir. Böylece Almanlar ve Hitler Almanyası negatif yönleriyle vurgulanarak, özellikle sinema ve TV-filmleriyle geniş halk kitlelerine yayılmıştır. Ama bu "negatif" yönlerin ne derece benimsendiği, ulustan ulusa farklı algılamalara neden olduğu da açıktır.

Gene bu bildirilerden de anlaşıldığı gibi, Goethe, Thomas Mann ve Hermann Hesse hala daha günümüz Türk yazarlarınca benimsenmeye, onlardan alıntılar eserlerinde yer almaya devam etmektedir. Buna göre 45 sonrası Federal Almanya yazarları henüz etkinliğini başka ülke yazarları üzerinde gösterememektedir.

Gerçek anlamda edebi alanlararası bir etkileşim olamamıştır. Oysa bir J.P. Sartre ve existansiyalizm çağdaş pek çok ulus yazarlarınca benimsenmiş ve eserlerde irdelenmiştir. Bir başka deyişle "existensiyalizm" günümüz Alman ve Türk yazarlarında ortak felsefi görüştür. Bir tek cümle ile özetlenecek olursa, çağdaş Türk kültür yaşamında kültür ve sanat alanlarındaki etkileşim eskiden olduğu gibi daha çok Fransız kültür ve sanat dünyası ile yapılmaktadır.

Bundan sonra yapılmasını temenni ettiğimiz bu tür bir Kollokyumda herşeyden önce Alman dilinin ülkemizde öğretilmesinde gerilemeyi önleyecek tedbirler, gerilemenin sosyo-kültürel yapısını irdelemeye ağırlık vermeyi, kültür alışverişinin Federal Almanya gibi sınırlı bir kapsama alınmamasını ve almanca konuşan bütün ülkelerin yazarlarını da içermesini ve özellikle mukayeseli edebiyat alanına girilerek, etkileşimin edebi eserlerde nasıl olduğunu göstermeye çalışmalıdır. Ayrıca resepsiyonun yaygınlığının sağlanması için nelerin yapılması gerektiği üzerinde durulmalıdır. Örneğin almanca dil öğretiminde Alman Edebiyatından uygulamalar yapı-

labilir veya Radyo TV gibi özellikle kültürel ve eğitim ağırlıklı programlarda Almanca konuşan ülkelerin yazarlarına ve eserlerine daha fazla yer ayrılabilir. Günümüz yazarlarının eserlerine orta ve yüksek öğrenimde ağırlık verilmesi artık kaçınılmaz olmuştur. Çünkü günümüz insanı artık günümüz yazarlarını tanımak istemektedir. Filolojilerde ve Alman Dili eğitimi yapan Eğitim Fakültelerindeki ders programlarında özellikle çeviri derslerinde çağdaş yazarların metinlerinin araç olarak kullanılması ve iyi çevrilmiş ödevlerin daha da geniş kapsamla basılmasını sağlamakta her bakımdan yarar vardır.

Ayrıca gene filolojilerde ve yüksek lisans programlarında "mukayeseli çeviri-bilim" ve "mukayeseli edebiyat" konularına ağırlık verilmelidir. Bu alanlarda Türk yazarlarının eserlerini de dış ülkelere çeviri yoluyla da olsa tanıtmak, hem de doğru tanıtmak mümkün olabilecektir. Türk kültür yaşamında özellikle çeviri metinlerde yıllardan beri hep aynı çevirmenlerin isimleri yer almaktadır. Artık bu bir kaç çevirmenin elinde bulunan "çeviri monopolünün" de ortadan kaldırılmasının beklediği anlamına gelir.

İzmir kollokyumunun diğer ve önemli bir yararı özellikle "yeni bilim adamı yetiştirme" konusunda olmuştur. Yüksek lisans yapan ve aynı zamanda araştırma görevlisi olarak ta görev almış olan "Genç Nesil" Türkiye'de görevli ve bilimsel alanda ün yapmış öğretim üyelerini yakından tanımışlar, bildirilerin ne derece bilimsel olduğunun tartışma götürür durumunu da öğrenmişlerdir.

Prof. N. Selen, Doç. Dr. H. Salihoğlu, Doç. Dr. S. Ünlü, Doç. Dr. İhsan Sarı, Doç. Dr. G. Durusoy, Yrd. Doç. Dr. Y. Bayınar gibi Germanistleri de bu kollokyumda bildirileriyle görmek isterdik. Oysa bunlardan bazıları katıldıkları halde bildiri sunmadılar. Bunun nedenlerinin de bilinmesinde yarar vardır sanırız. Çevirmenler için daha önce belirttiğimiz "Monopol" tutumun Türkiye üniversitelerinde özellikle germanistik alanında da kaldırılması gerekir.

Kollokyum, planlama, zamanlama ve ağırlama konularında aksaklıklara rağmen, olumlu bir girişim olarak değerlendirilmiştir.